

משרד החינוך  
Ministry of Education  
وزارة التربية والتعليم  
המזכירות הפדגוגית  
אגף אמנויות - אגף רוח וחברה  
הפיקוח על הקולנוע והתקשורת

## ”סרטים יוצרים שינוי”

# הצעה ליחידות הוראה בקולנוע ”דוקואקטיביזם” – מעורבות חברתית וקולנוע בחיבות הביניים



שנה"ל תשע"ט

מפמ"ר תקשורת וקולנוע: דורית באלין

הוכן בשיתוף קרן קטקו איילי

---

הטלויזיה החינוכית,, רח' קלאוזנר 14, רמת אביב, טל': 03-6466480, 050-6282396 פקס: 03-5325659

[doritballin@gmail.com](mailto:doritballin@gmail.com) e mail: [doritba@education.gov.il](mailto:doritba@education.gov.il)

## התוכנית "סרטים יוצרים שינוי" – תוכן עניינים

- עמ' 3 מבוא / רציונאל
- עמ' 4 הנחות יסוד / מטרות
- עמ' 5 מבנה / מתווה
- עמ' 6 פירוט מבנה/מתווה – החלק הראשון
- עמ' 7 דרכי הוראה ומהות הוראת השינוי
- עמ' 9 פירוט מבנה/מתווה - החלק השני – תחקיר, תסריט והערכות
- עמ' 10 פירוט מבנה/מתווה - החלק השלישי – הפקה
- עמ' 11 הצעות לתכנון שיעורים – יחידות ההוראה
- עמ' 16 נספח 1 כלים ראשוניים לניהול הדיון ע"פ ספרה של הלגה קלר
- עמ' 23 מאמרה של אורלי מלמד "סיימנו לצפות ומה עכשיו?"
- עמ' 27 נספח 2 : טופס הערכות להכנת סרט/כתבה
- עמ' 30 נספח 3 : חומר עזר בנושא יסודות הצילום
- עמ' 32 ביביליוגרפיה מומלצת

## מבוא / רציונאל

### רציונאל התוכנית "סרטים יוצרים שינוי"

כיום, במאה ה-21, אמצעי המדיה הפכו למרכזיים והשפעתם ניכרת במרחבים השונים. בתוכנית זו, המיועדת לתלמידי חטיבות הביניים, הושם דגש על הקשר בין הקולנוע ואמצעי המדיה לבין מעורבות חברתית קהילתית, תוך שימת דגש על היבטים חינוכיים סביב ערך האחריות של התלמיד כאדם בנוגע לסביבתו במעגלים השונים (קבוצה-כיתה-משפחה-חברה-קהילה-מדינה).

התוכנית מהווה הזדמנות לעיסוק תיאורטי ומעשי בתחומים החברתיים ערכיים ובמעורבות החברתית קהילתית באמצעות כלי המדיה. היא מאפשרת לתלמיד זירת התנסות במצבי חיים שונים להם התלמיד חשוף. באמצעות התלמידים פוגשים מגוון דעות, ערכים והשקפות אידיאולוגיות מגוונות המחדדות ערכים של דמוקרטיה ברוח מגילת העצמאות והכרת האחר.

באמצעות התוכנית התלמידים יפתחו מחד כישורים אישיים לחשיבה ביקורתית, יצירתיות, פיתוח טעם ודעה אישית, ומאידך כישורים בין אישיים – לעבודת צוות, למיומנויות לשיח קבוצתי וקהילתי ויחד להגשמת מטרות ליצירת שינוי על ידי הפקת סרטים. הייחודיות בקשר בין המורים לתלמידים בתוכנית זאת מחזק את ההכרות המשותפת וטיב הקשר המעודד איכפתיות וקירבה בניהם, שזהו אחת מאבני היסוד של התוכנית האסטרטגית.

כמו כן, תוכנית המאפשרת לתלמידים לבוא לידי ביטוי תוך קשר הדוק למעגלים השונים, קשורה לטיפול הסטנדרטים של האקלים והתרבות הבית ספרית כלמידה רגשית חברתית.



## הנחות יסוד / מטרות

### מטרות התוכנית סרטים יוצרים שינוי

1. פיתוח חשיבה ביקורתית ויצירתית ולימוד יכולות לביטוי אישי ביחס לאמצעי המדיה.
2. חשיפה למודלים ליזמות וליצירת שינוי חברתי ויישום בתחומי המדיה.
3. טיפוח כישורים אישיים ובין אישיים לעבודת צוות והפקה.
4. חינוך לאוריינות לאמצעי המדיה בדגש על עקרונות הדמוקרטיה.
5. חיזוק יחסי קירבה ואכפתיות מורים/תלמידים באמצעות "למידה שיתופית".
6. הקניית ידע וכלים ליצירת הובלה של עשייה איזורית המאפשרת תחושת מסוגלות ויכולת השפעה באמצעות המדיה.
7. חינוך למעורבות התלמידים כחברי קהילה היכולים להשפיע, לנקוט עמדה ולעשות בעזרת סרטים.



## מבנה / מתווה

### מבנה / מתווה התוכנית סרטים יוצרים שינוי

מתווה התוכנית מהווה בסיס לכל יחידת לימוד. להלן השלד האיתן של התוכנית שעליו יבנו יחידות הלימוד השונות הלקוחות מעולמם של חיי התלמידים בחטיבות הביניים, כגון: "אני הקטן אל מול תאגידי הענק", "אני ודימו הגוף האישי והחברתי", "אני וקבוצת השייכות שלי", "האחר הוא אני", "האחריות שלי לחומרי המדיה שמגיעים אלי", "הסביבה הקרובה אלי, והגלובלית", "מודעות לצרכים השונים של בני אדם בקהילה ובחברה סביבי". התכנים של התכנית מבוססים על נושאים מעולמם של התלמידים והקשר לחברה ולקהילה.

בהמשך המסמך נפרט את יחידות הלימוד לפי מתווה הבסיסי. כל יחידה תלמד על פי המתווה של שלושת חלקי התוכנית הבאים:

החלק הראשון:

#### • צפייה ביקורתית בקולנוע ובטלוויזיה

ניתוח של סרטים, תוכניות טלוויזיה ותכנים באמצעי המדיה החדשים, המחוללים שינוי. שימת דגש על ערכים של איכפתיות והתנהגות מוסרית לאדם, לחברה ולסביבתנו. למידה והבנת עקרונות הדמקורטיה מתוך ההתבוננות בתכנים היוצרים שינוי.

החלק השני:

#### • יישום ושימוש בשפה הקולנועית/חזותית לתחקיר וכתובה

זיהוי וחקר הבנת הצרכים האישיים והנושא אותו התלמיד מעוניין לשנות במעגלים השונים (אני-כיתה-ביה"ס-קהילה) תוך שימוש בשפה הקולנועית לכתבת התחקיר והתסריט לקראת הפקתו כסיפור ויזואלי.

החלק השלישי:

#### • הפקת סרטים יוצרים שינוי ושיתופם

שימוש במצלמה לשם הפקת סרטים שנכתבו על הבעיה הנוגעת לתלמיד, תוך מעורבותו החברתית בקהילתו. עשייה משותפת בעבודת צוות להובלת השינוי הרצוי. הבלטת ערך האחריות בנושאים הקשורים בין אדם לחברו וסביבתו בעת ההפקה והשיתוף.



## פירוט מבנה / מתווה התוכנית

### דרכי הוראת התוכנית "סרטים יוצרים שינוי"

#### 1. החלק הראשון במתווה - צפייה ביקורתית בקולנוע ובטלוויזיה היוצרים שינוי

בחלק הראשון של התוכנית, כדי להצליח חייבת ההוראה להביא בחשבון את המפגש הראשוני בין הצופים ליצירה המוקרנת, ולהתייחס למצב בתהליך הצפייה שבו המעורבות הרגשית של הלומדים חזקה יותר ממחשבה הגיונית מסודרת. בתהליך זיהוי ופענוח הטקסט החזותי מופעלים שני סוגים של חשיבה התלויים זה בזה:

1. הכרה אינטואיטיבית.

2. הכרה אינטלקטואלית.

הצופה חייב לבדוד את המרכיבים, לקבוע את טבעם ולקשור אותם ברציפות לינארית כמו חוליות בשרשרת.

עלינו להעניק לתגובה הרגשית מקום לגיטימי בהוראת הקולנוע והתקשורת. על החינוך לצפייה להכיר בתהליך הדרגתי שבו הלומדים עוברים מתפיסה אינטואיטיבית להבנה אינטלקטואלית מודעת.

בשלב הראשון תהיו תחת ההתרשמות המידית של הדברים שראיתם ושמעתם כשהמעורבות הרגשית שולטת. תמצאו את עצמכם עסוקים בהזכרות חלקית של פרטים שמשכו את תשומת ליבכם, השערות, ניחושים, קבלה ודחייה.

כשדיון זה נעשה בקבוצה, ההכרח לתת ביטוי מילולי למחשבות ורגשות מאפשר להגיע למחשבה עצמאית.

"כל סרט וכל תכנית הם מבחן רורשך שלאין ספור דעות ואסוציאציות שעולות בעקבות גירויים מהדיון." הלגה קלר

התוכנית מתייחסת לתחומי תוכן שונים: סרטי קולנוע, תוכניות טלוויזיה ותוכניות ניו מדיה, על מנת לפתוח את חווית הצפייה לכיוונים שונים ולאפשר הן למורה והן לתלמיד חשיפה למגוון של טקסטים חזותיים מהקולנוע ומהתקשורת ובחירה של התוכן הרצוי.

במסגרת החלק הראשון של מתווה התוכנית יש חשיבות רבה לתהליך הצפייה:

1. לדרכי הוראת הצפייה הביקורתית יש לעקוב אחר המסמך – **נספח 1** - "ניהול דיון אחרי סרט".

2. הצעות ליחידות ההוראה הכוללות רשימות הצעות סרטים ותוכניות לצפייה.



## דרכי הוראת השינוי בתוכנית סרטים יוצרים שינוי?

בבואנו המורים ללמד את התוכנית בנושא שינוי. נבחן מה כוונתנו לשינוי. וכיצד נעביר את נושא השינוי לתלמידים ובפרט בנוגע לסרטים יוצרים שינוי. קיים היום מידע רב בנושא של שינוי. רוב המידע מתייחס לשני פרמטרים שלי שינוי – שינוי אישי התנהגותי או שינוי ארגוני. כמו כן, היות ואנו מתמקדים ב"סרטים יוצרים שינוי", אפשר להוסיף לכך גם את המילה השפעה של סרטים על חיינו וגם כאן נוכל לראות השפעה עלינו באופן אישי או השפעה גדולה יותר, על חברה, על קבוצה או ארגון. וההשפעה תבוא לידי ביטוי דרך שינוי כלשהו. אלו מילים חשובות כי ניתן באופן עצמאי לחפש ברחבי עולם המידע האינטרנטי מאמרים רבים הקשורים לשינוי ולהשפעה של כל סרט או תוכנית שתבחרו להראות בהקשר של היחידות שיפורטו בהמשך.

אם כן, בנוגע לשינוי ישנה תיאוריה מרכזית המגדירה את השינוי לשתי רמות. שינוי מדרגה ראשונה – כלומר שינוי שכרוך בהעצמה או הפחתה של התנהגות. בדרך כלל נאמר על שינוי מדרגה ראשונה שהשינוי חל אך נעשה "עוד מאותו הדבר", כלומר השינוי הוא כאמור, בעוצמות אך לא שינוי עמוק. השינוי העמוק שלגמרי יוצר עמו משהו חדש, התנהגות חדשה, התייחסות חדשה, רה-אורגניזציה חדשה, כל אלו נקראים שינוי ממעלה שניה. חשוב לציין בשבילנו שתי רמות השינוי הם משמעותיות. גם אם סרט מעלה מודעות לנושא – ויוצר שינוי בחשיבה, יש פה שינוי וחשוב וראוי לשוחח עליו. כמובן שאנו מעדיפים להגיע לשינוי עמוק בהתנהגות בהקשר החברתי שהרי התוכנית שלנו מתייחסת למעורבות חברתית וסרטים. ולכן המטרה שלנו חשוב שתהיה מעבר למודעות. אך גם מודעות לנושא שלא היה לו מודעות והוא חשוב לשינוי יכול להיות רלוונטי ביותר.

חשוב לציין שקיימים מחקרים רבים, וחלקם נגישים ומפורסמים באינטרנט שמראים בדרך כלל השפעה שלילית של סרטים ואמצעי המדיה על הצופים. לדג' מחקרים שמוכיחים שבני נוער שנחפשו במדיה רבה מחקרים שמוכיחים שבני נוער שנחפשו במדיה רבה לסצנות עישון, היו בסיכון גבוה פי 3 להתחיל לעשן. מה שהביא את הארגון האמריקאי של רופאי הילדים להכריז חד משמעית "עישון בסרטים גורם סיכון להתחלת עישון אצל בני נוער". לכן בדיסני הוחלט בשל כך, שסרטי משפחה שלהם לא יכילו יותר סנות עישון. שחקנים, או חיות מדברות לא ישאפו יותר עשן סגריות. עוד נכתב כי היצירה הקולנועית ידועה כמשפיעה על דפוסי התנהגות מתוך המחקר של אוניברסיטת דרטמאות' שמצאה גם קשר בצריכת אלכוהול וחשיפה לסרטי קולנוע המראים סצנות רבות של שתייה שמפניות, כוסות ויסקי, בירה וכיוב' או כפתרון למשבר או כמלווה אולטימטיבי לחברה מלאת חיים.

ספק אם הייתה פעם מדיה שהשפיעה על צרכניה כמו תעשיית הסרטים. פרופסור וויליאם פלמרס, למשל, הוכיח במחקרו שחוש ההיסטוריה של אנשים נשאב ישירות מרשימות הצפייה שלהם. רובינו לא מעצבים את יחסינו להיסטוריה כתוצאה מלימודים פורמאליים או עצמאיים. עבור רוב האוכלוסייה בעולם המערבי, מלחמת העולם השנייה היא 'לשחרר את טוראי ראיין', השואה היא 'רשימת שינדלר', ויאטנם זה 'רמבו'. גם בנושאים סוציאליסטיים וכלכליים הסרטים הם גורם מכריע. הם מספרים סיפור באותם כלים שהחדשות מספרות מציאות, והם מושכים יותר ותופסים אותנו נטולי הגנות כשאנו הולכים שבי אחרי העלילה. יותר מכל דבר אחר, הם קובעים את עמדותינו בנושאים העומדים על הפרק, מזכויות מחוסרי דיור ועד לטיפול בפשע.

אבל ההשפעה החזקה ביותר של סרטים אינה באג'נדה המוצהרת שמאחוריהם (כנגדה עוד אפשר להתגונן) אלא במסרים הסמויים, הבלתי מכוונים לעיתים, שמשפיעים במיוחד. ההצגה של הרגלים ותפיסות עולם, מחוות ואמונות, מחלחלת אלינו בלי שנרגיש בעודנו עוקבים אחרי פיתולי העלילה. לעיתים הם לא מכוונים, אבל העובדה היא שהצפייה

בסרט משפיעה עלינו באלף צורות, שכל קשר בינן לתסריט הוא מקרי בלבד. (למאמר המלא שהוא רק דוג' אחת מתוך רבות ראו כאן <http://www.aish.co.il/ci/d/48852322.html>).

מצד שני הנה דוג' אחת מיני רבות של סרט שהשפעתו היתה העלאת רמת התיירות לארץ בה צולם, "לשבור את הקרח" (Frozen), סרט האנימציה המצליח של אולפני וולט דיסני, הזניק את תעשיית התיירות של נורווגיה, לאחר שבאחרונה זרמו תיירים רבים, אמריקאים בעיקר, למדינה שבהשראתה נעשה הסרט. "לשבור את הקרח" מתרחש בממלכה הדמיונית ארנדל, אשר נופיה עוצבו בהשראת קו החוף של נורווגיה. עלילת הסרט קיבלה השראה גם מהמיתולוגיה הסקנדינווית. לאחר יציאת "לשבור את הקרח" לאקרנים בתחילת השנה, זינקה התיירות מארה"ב לנורווגיה ב-37% בין ינואר למארס, בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה שעברה. למאמר המלא <https://www.mako.co.il/travel-world/destinations/Article-89d17bb18f2c641006.htm>

לסיכום, ראוי וחובה בתוכנית זאת לשוחח עם התלמידים לאורך כל שלבי התוכנית על הנושא של שינוי. לבדוק את ולחקור זאת. לדבר על השעפת הסרטים, אך בשונה מהמקובל בהתסכלות על ההשפעה השלילית ויצירת שינוי בדפוסי התנהגות שלילים, אנו נשתמש בכוחה של המדיה ליצור שינויים חיוביים ונוכל גם לבדוק זאת באמצעות יחידות הלימוד של התוכנית.





## 2. החלק השני בתוכנית סרטים יוצרים שינוי - יישום ושימוש בשפה הקולנועית/חזותית לתחקיר וכתבייה

בחלק זה נלמד לזהות ולחקור את הבנת הצרכים האישיים והנושא אותו התלמיד מעוניין לשנות במעגלים השונים (אני-כיתה-ביה"ס-קהילה) תוך שימוש בשפה הקולנועית לכתבייה התחקיר והתסריט לקראת הפקתו כסיפור ויזואלי.

נתחיל כמובן עם זיהוי הבעיה.

לתוכנית יוצרים שינוי ישנו מודל שפותח ליצירת שינויים חברתיים שקשורים בבית הספר. (ראו כאן <http://dfcworld.com/Home/home?cname=Israel>) אנחנו נשתמש במודל הזה בהתאמה לתוכנית "סרטים יוצרים שינוי". על פי המודל ישנם 4 שלבים ליצירת שינוי, בחלק השני של התוכנית נעזר בשניים הראשונים להלן:

1. **להרגיש** – כאן נקדיש את הזמן למחשבה על הבעיה, הקושי שאנחנו רוצים לפתור או לגרום לשינוייה. יש לשהות במצב של ההרגשה. אין לקפוץ לפתרונות. אנחנו באופן טבעי קופצים לפתרונות וזאת לא הכוונה. יש בקישור הנ"ל מערכי שיעור שמסייעים למי שמעוניין ברעיונות כיצד להישאר במצב של הרגשה. יש לזרוק הרבה רעיונות שאותם רוצים לשנות מתוך אותה הרגשה. לאט לאט למקד, לארגן על הלוח את רעיונות ולצמצם. מומלץ להגיע לרעיונות שמצריכים שינוי הקרובים לתלמידים. ולראות כיצד מתקדמים, כל הקבוצה או 2 צוותים וכיוב'.

2. **לדמיין** – החלק הזה קשור לביצוע תחקיר ולכתבייה התסריט, והערכות לקראת ההפקה – כלומר התסריט. לביצוע תחקיר ניתן להיעזר באתר של פיקוח לקולנוע כאן <https://pikuahblog.wordpress.com> או באתרים שונים כגון: <http://www.journalist.org.il/%D7%A%D7%97%D7%A7%D7%99%D7%A8-%D7%A2%D7%99%D7%AA%D7%95%D7%A0%D7%90%D7%99>. ישנם חומרים נוסעים המסייעים לביצוע תחקיר. מיד לאחר התחקיר נלמד את התלמידים לבצע כתיבת תסריט או יותר מתאים לחטיבת הביניים – הערכות לקראת הפקה. – ראה **נספח מספר 2**



### 3. חלק השלישי של תוכנית סרטים יוצרים שינוי - הפקת סרטים יוצרים שינוי ושיתופם

בחלק הזה, נלמד להשתמש במצלמת הסמארטפון לשם הפקת סרטים שנכתבו על הבעיה הנוגעת לתלמיד, תוך מעורבותו החברתית בקהילתו. נלמד את התלמידים לצאת לעשייה משותפת בעבודת צוות להובלת השינוי הרצוי. נשים לב כל העת על הבלטת ערך האחריות בנושאים הקשורים בין אדם לחברו וסביבתו בעת ההפקה והשיתוף.

תחילה נלמד על צילום באמצעות סמארטפון. ברחבי הגוגל ישנם סרטוני הדרכה מצויינים. כל מורה ילמד על פי הנוחיות ואפלקציות המתאימות לכם. כדאי לעבוד על נושא הצילום כבסיס להמשך לימוד השפה הקולנועית. **ראו בנספח 3** הסברים על המושגים הקשורים לשפת הקולנוע בנושא צילום.

בהמשך נלמד לערוך באמצעות אפלקציות פשוטות כגון מובי מייקר, פילמורה וכיו"ב. לימוד עריכה פשוטה של הסרטים.

חשוב לציין כי ככל שנעבוד נכון יותר על החלק השני של התוכנית כל הנושא של ההפקה של החלק השלישי יעבוד חלק וקצר. אין צורך בכמויות רבות לעריכה. התכנון המקדים הוא חלק חשוב ביותר.

ואם נחזור למודל שעליו התחלנו לעבוד בחלק השני של התוכנית – כיצד יוצרים שינוי, ובחלק השלישי אנחנו ממשיכים לשלבים הבאים שהם על פי המודל:

3. לעשות – לאחר ההערכות מאד מדוקדקת, נצא לצילומים.

4. לשתף – לשתף את התוצר של ההפקה וכל התהליך לסיום לימוד התוכנית. ונעקוב אחר השינוי....



# הצעות לפעילות

## דוגמאות יחידות הלימוד – התוכנית דינאמית

להלן נציג את יחידות הלימוד לדוג' הכוללות רק את פירוט החלק הראשון של התוכנית. את החלק השני והשלישי יש להפעיל לפי ההנחיות הכתובות בתוכנית ראו לעיל.

בחלק השני – ניתן לחבר את הבעיות שהתלמידים בוחרים סביב נושאי יחידות הלימוד או באופן כללי. תלוי במספר השיעורים ובמספר היחידות שניתן להכניס בשנה אם מדובר בלימוד סימסטריאלי או שנתי וכיוב'.

בחלק השלישי – יוצאים להפקה, רק לאחר התכנון המוקפד שנעשה בחלק השני.

בתוכנית הפיילוט של אומנויות וחברה שהיא סימסטריאלית – 15 שיעורים, אפשר להקדיש לכל חלק כ- 5 שיעורים.

**\*חשוב לציין כי שפת הקולנוע הבסיסית תלמד גם תוך כדי צפייה בסרטים וגם בחלק השני של התוכנית כהכנה לחלק השלישי. ולכן מכיוון שהתוכנית באופן בסיסי מכוונת למורים לקולנוע ותקשורת – בפירוט תוכנית זאת אין התייחסות רחבה לנושא זה.**

<u>שם היחידה</u>	<u>חלק ראשון – החלק התארוטי</u>	<u>תרגילים לליווי החלק הראשון</u>
<p>אני הקטן אל מול תאגידי הענק – חשיפה לדוקואקטיביזם ולכן זאת יחידה מדוייקת לתוכנית</p>	<p>צפייה בסרט "לאכול בגדול", לדון בסרט ע"פ השאלות וההנחיות בחלק הראשון, כולל שימת לב למטרות של התוכנית והתמקדות בנושא השינוי...</p>	<p>להכין תרגול בזוגות. אחד מצלם בסמארטפון את חברו המכין מכתב/נאום/ביקורת לבמאי של הסרט לאכול בגדול. למשל על הסכנות שהוא לקח על עצמו בסרט כזה...פה יבוא לידי ביטוי גם ביקורת ומהו הגבול בדוקואקטיביזם. חשוב להתייחס לכך. להתייחס להרס עצמי, לסכנות, לתפקיד שלקח על עצמו הדוקואקטיביסט.</p>
<p>מעקב בכיתה על הבלוג של מרתה פיין, הנערה מסקוטלנד שתיעדה כל יום את ארוחת הצהריים שלה, מה שהביא לשינוי בכל מערכת האכלה בעזרת השף ג'יימי אוליבר שהצטרף למהפכה. פרטים כאן בקישור לכתבה <a href="https://www.onlife.co.il/general/45014">https://www.onlife.co.il/general/45014</a> בהמשך הבלוג של הילדה השפיע גם על הקמת מטבחי הסעדה לבתי ספר במלאווי באפריקה – עוד פרטים פה בכתבה <a href="https://bit.ly/2Mot9VX">https://bit.ly/2Mot9VX</a> מצד שני בעקבות הפרסום היה חשש לגל פיטורים גדול – ראה בתרגיל נושא של סכנות. חשוב לגלות אחריות ומצד שני לפעול לשינוי. הגבול הדק...</p>	<p>תרגיל בשלישיה – בנושא גבולות החשיפה, ואחריות חברתית, מה הסכנות השליליות שיכלו לקרות בעקבות החשיפה של הילדה בהקשר של סביבתה ומסקנות להזהר מהאשמות ישירות ועריפת ראשים. כתבו משחק תפקידים אחד מצלם ושניים משחקים בעימות בין הטבח של בית ספר אל מול המנהל.</p>	

<p>תרגיל – לכתוב טבלא מסודרת בעקבות הצפייה בסרט מהם השלבים שהסרט מראה ליצירת שינוי. ויש לדון על כך בכיתה.</p>	<p>צפייה בסרט "המדריך למהפכה" – הסרט של דורון צברי. הצורך בשינוי בערוץ הראשון וההפרדה בין הפולטיקה לשידור הציבורי. בסרט עצמו רואים איזשהו שינוי ויש לדון בכך. כדאי לקחת מפה קישורים חיצוניים לעוד חומרים וכתבות על הסרט <a href="https://bit.ly/2nIABxj">https://bit.ly/2nIABxj</a></p>	
	<p>צפיה בסרט "שיטת השקשוקה" המתאר וחושף את יחסי הון-שלטון. והצורך לעשות שינוי בשליטה הקשורה להון שלטון. <a href="https://bit.ly/2CJmYXM">https://bit.ly/2CJmYXM</a></p>	
<p>תרגיל בזוגות או קבוצות קטנות לחפש מאבק דומה שקורה היום בארץ (דוג' אסדות הגז) ולבדוק את הקשיים של מי שנאבק במפגע. להביא חומרים וסרטונים בנושא.</p>	<p>צפייה בסרט "<a href="#">ארין ברקוביץ</a>" המתאר אישה שעובדת במערכת המשפטית, שמגלה השפעה של מפעל שקשור לחברת אנרגיה גדולה שמרעילה את מי השתיה באיזור ואחראית על מחלות של אנשים הגרים בעירייה הנקלי. היא לא מוותרת וחופשת את התופעות הלוואי של התאגיד וזוכה במשפט. מבוסס על סיפור אמיתי. במקרה הזה הסרט עצמו הוא מבוסס על סיפור אמיתי והשינוי של הסרט הוא המביא את הצלחה הזאת להמונים ונתן להם תקווה וגם השפיע על עשייה דומה אחרת ביישובים אחרים וקהילות אחרים.</p>	
<p>תרגיל לחפש בארץ מקרים דומים של ספינים תקשורתיים. <b>ולהכין מ"מ"ם</b> על ספינים תקשורתיים. ממים הם תופעה מרתקת. מקורו של המונח (meme) מיוחס לריצ'ארד דוקינס בספרו "הגן האנוכי" (אין זה המקום להתייחס לכוונתו המקורית). ברשת, ממים הם אחד מכלי התגובה החופשית שמספק המדיום הדמוקרטי. יש הרבה סוגי ממים, אך עקרון המפתח של מס מוצלח הוא טוויסט ויזואלי או מילולי על דימוי או כותרת ש"תפסו כותרות" קישור לחומרים בנושא ממים פה <a href="https://bit.ly/2nBWQ7N">https://bit.ly/2nBWQ7N</a> עוד מקור על ממים: <a href="https://bit.ly/2MhZ8rt">https://bit.ly/2MhZ8rt</a></p>	<p>צפיה בסרט "לכשכש בכלב" ובפרק 8 מתוך סדרה ישראלית "שלטון הצללים" – שניהם מראים דוג' של תקשורת מגוייסת לפייק ניוז... כדי להסית את תשומת הלב של הציבור – נושא של הבניית מציאות. השפעת התקשורת וספינים תקשורתיים כדי לגרום לציבור הטיית סדר היום הציבורי.</p>	
<p>בהקשר של התוכנית רשת #עובדים על זה, תרגיל בהעמקת נושא היוטיוברים.</p>	<p>מפגשים של שונים, דרך סדרת רשת: #עובדים על זה <a href="https://www.youtube.com/watch?v=Sw5gY5VzVp4">https://www.youtube.com/watch?v=Sw5gY5VzVp4</a></p>	<p>עוד הצעות שיש להכין אותם מראש!! ,</p>

<p><a href="#">להלן קישור למאמר בנושא יוטיוברים</a>. ניתן לתלמידים הזדמנות לספר על יוטיוברים שהם עוקבים אחריהם, מדוע? מה הם לומדים מהם, אולי יש למשהו ערוץ יוטיוב או מכירים אישית.</p> <p>והכי חשוב לבדוק מה מקום יוטיובר כאקטיביסט ומעודד שינוי. לנסות לבדוק את המקום הזה. ולהעזר בסדרה עובדים על זה.</p>	<p>סדרת רשת של תומר וברק הימן מפגישה בין פעילים חברתיים מקהילות שונות בארץ לבין יוטיוברים במטרה ליצור דיאלוג בין הצדדים</p>	<p>סדרות בטלויזיה וסדרות רשת וכיצד הפרק שבחרתם מעורר שינוי דרך הצילום של המפגש הדקומנטרי</p>
	<p>צפיה בפרקים מסדרות "הבולדוג" של מיקי רוזנטל, <a href="https://bit.ly/2nE5MJk">https://bit.ly/2nE5MJk</a></p>	
	<p>הכרת החברה הישראלית ודילמות דרך סדרת רשת: הטרמפיסטים <a href="https://www.youtube.com/watch?v=-TQvmFN7QRE">https://www.youtube.com/watch?v=-TQvmFN7QRE</a></p>	
	<p>צפייה בסרט המנסה להיות דוקואקטיביסטי של סופי צדקה שנקרא בשם האב. הסרט עוקב אחרי סופי צדקה השחקנית לאחר מות אביה בו היא בודקת מדוע קופות החולים מתנערות (חוסכות כסף) משיקום חולים זקנים. מה שלדעתה הביא להדרדרות ולמותו של אביה. סרט חשוב לנושא שלנו ראו פה מאמר ביקורת על הנסיון ליצור שינוי בעקבותיו והאתגרים <a href="https://bit.ly/2vIgpzT">https://bit.ly/2vIgpzT</a></p>	
<p>תרגיל כיתתי בפרגונים, אפשר להעביר את זה הלאה במשך שבוע עד למפגש הבא. או ליצור כרטיסיות לכל ילד בכיתה ולחפש משוברים חיוביים לגביו.</p>	<p>צפייה בסרט "להעביר את זה הלאה" – סרט שעורר שינוי ואף הקמת עמותות וארגונים הנקראות להעביר את זה הלאה. הרעיון להעביר הלאה מעשים טובים. הרעיון להגביר את החיובי ולהעצימו.</p>	
	<p>צפיה בסרט "תקי שקנאי" אשר בו סיטואציה קלאסית האופניינית לשם היחידה הזאת "אניה קטן אל מול תאגידי הענק". סרט שהוא גם מותחן. אולי טוב להתחיל את הנושא. או לסיים את הנושא להמשך השראה.</p>	
<p>תרגיל כל אחד לבד, יכול להתקיים אחרי הצפיה במספר הצעות לצפיה לא רק בסרט אחד.</p> <p>לנסות ולבדוק מי הם קבוצות השייכות שלו. בבית, לחפש באלבומים או בתמונות במחשב תמונות שלו/ שלה</p>	<p>צפיה בסרט "העד" שטיפה לתרבות ולחיי קהילה הסגורה של האמיש אשר בעקבות הסרט אורח חייה השתנו. ראו כאן את כל הפרטים <a href="http://web.macam98.ac.il/~livne/etis/k/k1.htm">http://web.macam98.ac.il/~livne/etis/k/k1.htm</a></p>	<p>אני וקבוצת השייכות שלי השפעת סרטים עלילתיים על שינויים חברתיים בהקשרים קהילתיים</p>

<p>מהילדות ולבדוק באיזה הקשרים נלקחו התמונות. לצלם את התמונות בסלולארי וליצור מהם סרטון תמונות סטילס שמסביר את קבוצת השייכות של התלמיד/ה. למשפחה, לקהילה, ליישוב, לשכונה, למשפחה מורחבת, לקבוצת מחול, לנבחרת ספורט וכיוב'. אם מתקשים ביחידים לעזור אחד לשני ולהביא לכיתה את החומרים ולהראות. חייבים לתחום בזמן. זה תרגיל הכרות גם מרתק.</p>		<p>וקבוצות שייכות יחידה שמדגימה השפעות ושינויים בעקבות סרטים יכולה לשמש כמבוא ופתיחה להדגמת הנושא או לכיתות שהחלק הממוקד יותר דוקואקטיביזם ייקח מצריך פרק מכין</p>
	<p>צפייה בסרט "אושפיזין" ובפרקים בסדרה "שבאבניקים" – דיון בנושאים הקשורים בהנגשת הקהילה החרדית בארץ. הסתכלות שונה. סרטים מגוייסים עבור כך... אף אפשר לראות מקרה בו נצבים של הסדרה סולקו מהישיבה וגיבורי הסדרה נלחמו עבור השבתם לישיבה פה בקישור <a href="https://bit.ly/2MdaME6">https://bit.ly/2MdaME6</a></p> <p>כלומר – הדיון בהקשר הזה ייסוב סביב חשיבה לקבוצות סגורות אשר בעקבות הסרטים והמדיה כביכול נפתח אשנב לקהילתם. מדובר פה בשינוי ממעלה ראשונה (לא שניה כמו דוקואקטיביזם) אך יכול להתאים בהקשר של שינויים והשפעות וגם אולי התלמידים ירצו להתמקד בחלק השני והשלישי בקבוצות השתייכות, קהילות, סביבות מגורים, עדות וכיוב'.</p>	
<p>מאמר מעולה בעקבות הצפייה בסרט "בילי אליוט" המעיד על שינוי ברצון למימוש עצמי של רקדנים <a href="https://bit.ly/2KRwtE6">https://bit.ly/2KRwtE6</a></p>	<p>נצפה בסרטים המראים תופעות ייחודיות. על כל סרט ניתן למצוא מאמרים שמראים שינויים והשפעות בעקבותיו.</p> <p>"בילי אליוט" – מימוש עצמי כרקדן</p> <p>"טומבוי" – מימוש עצמי כבן ולא בת</p> <p>"משפחה בלייה" – מימוש עצמי כזמרת, בת למשפחת חרשים.</p> <p>"הכוכבים של שלומי" – גילוי הכישרון...</p> <p>אפשר גם ללכת לכיוון של צפייה בסרטים המממשים את הזהות המינית בעדינות עם חטיבות הביניים. מצד אחד זה השנים של תחילת גיבוש הזהות המינית, ומצד שני צריך לבדוק התאמה לקבוצה. הנה כאן קישור למאמר על סרטים שהובילו את השיח על הקהילה הלהט"בים, בעיקר בנושא</p>	<p>אני והרצון שלי למימוש עצמי אל מול דילמות וההתמודדויות עם החברה/קהילה שלי שלא בדיוק מתחברים לכך.</p> <p>יחידה זאת מתעסקת בסרטים אשר בעקבותיהם נוצרת מודעות להתנהגות</p>

	הומואים. <a href="https://bit.ly/2nBiF7r">https://bit.ly/2nBiF7r</a> שווה לבדוק.	אחרת מהמקובל !!!
	ילדים יוצרים סרטים בכל מיני נושאים חברתיים שמעסיקים ילדים כאן הקישור : <a href="https://bit.ly/2vHBjio">https://bit.ly/2vHBjio</a>  סינמה – טין , סרטי נוער. אוצר של סרטים. <a href="https://www.cinemateen.com">/https://www.cinemateen.com</a>	קישורים מומלצים להרחבת היחידות או יצירת יחידות חדשות  סרטים עם מסרים ערכיים

# נספח 1

## כלים ראשוניים: ניהול דיון לאחר צפייה כללי –

יש לשים לב כי בחומר העזר כאן יש התייחסות מעמיקה להוראת הצפייה וניהול דיון באופן כללי, אך אנחנו נרצה בתוכנית "סרטים יוצרים שינוי" להוביל את הדיון לכיוונים של שאלות על שינוי חברתי, שינוי בעקבות הסרט או אמצעי המדיה האחרים, ייתכן ונצטרך להכין דף עם עובדות לגבי השינוי שהוא יצר או להראות קטעי המשך המוכיחים את השינוי שנוצר בעקבות הסרט. חשוב להשתמש בכלים ובמיומנויות הניתנות כאן באופן כללי אך חשוב למקד בסופו של דבר את הדרך להתווית התוכנית שלנו בהקשר החברתי קהילתי.

המסמך מכאן והלאה לקוח מתוך: "לדעת לצפות – עיון בתכנים ובדרכי הבעה בקולנוע ובטלוויזיה", הלגה קלר, האגף לתוכניות לימודים, הוצאת "מעלות", תשנ"ה

### תנו לתלמידים להוביל את הדיון!

הצפייה בסרט היא חוויה משותפת למורה ולתלמידים. בפני המסך אתם שווים. אתם, המורים, נהנים כמותם. צוחקים אתם ברגעים מסוימים "ונמתחים" באחרים. אתם מרגישים ומגיבים כמותם. לאחר שעברתם את החוויה המשותפת יחד, אתם יכולים לשוחח על הסרט. אבל מה שחשוב יותר הוא להקשיב. הקשיבו כיצד התלמידים משוחחים על רגשותיהם וכיצד הם מביעים את מחשבותיהם.

המטרה העיקרית של הדיון בעקבות הסרט היא שכל אחר מהתלמידים יתבטא. חשוב שיבטאו דעות רבות ושהדיון יהיה פתוח ותרבותי. בדרך זו התלמידים יתרגלו להתייחס האחד לדברי חברו.

דיון טוב בנוי קודם כל על הקשבה! מובן שדיון כזה מחייב משמעת עצמית מצד התלמידים ולא פחות מכך – מצדכם המורים. כל אחד מכם רואה את הסרט בדרכו שלו וכל אחד מכם מוצא בסרט דברים קרובים ללבו. כך התלמידים וכך גם אתם. גם אתם מצאתם בסרט נקודות הנראות לכם חשובות, ושאותן תרצו להעביר לתלמידים. ברור שעקב היותכם מבוגרים מהם יש לכם מטען רב יותר, אתם מכירים יותר דברים, ראיתם ועברתם יותר מהם, ולכן גם תגובותיכם לסרט שונות. ייתכן, למשל, שלכם יהיה חשוב יותר לעמוד על חשיבותו של פרט מסוים בסרט, ואילו התלמידים ירצו לשוחח קודם על מהלכו של הסרט והיחסים המיוחדים שנוצרו בו. אל תחששו! הנקודות החשובות שרציתם להעלות לא ילכו לאיבוד. תמיד ימצא משהו שיעלה אותן במוקדם או מאוחר. תנו לתלמידים להוביל את הדיון!

הכנתם בודאי רשימה של שאלות לדיון בעקבות הסרט. השתמשו בהן ברגע מתאים, כאשר הן מתייחסות לנקודה שהתלמידים העלו תוך כדי דיון, או כאשר הנושא שעליו שוחחתם מוצה עד תומו ועליכם להציע נקודה חדשה לדיון.

דרך טובה להתחיל את הדיון היא בשיטת "השולחן העגול", שבה ניתנת לכל משתתף הזדמנות להביע את דעתו לפי תור. התאזרו בסבלנות בתחילת הדיון, אפילו אם הדברים הראשונים שנאמרים אינם תמיד לעניין.

### מה תפקידכם כמנחי דיון?

למרות שלא אתם יזמתם את נושאי הדיון, יש לכם תפקיד חשוב בהכוונת והתפתחותו. עליכם להיות ערים ולנצל דברי טעם שהובעו, העלולים ללכת לאיבוד בלהט הויכוח. לעיתים קרובות רצוי לעצור את הדיון לאחר שישמעו רעיונות או הערות הנראים לכם חשובים.

אם תפתחו את הדיון בשיטת "השולחן העגול" עליכם להיות ערים לסכנה, שהמדברים לא יתייחסו לדברים חשובים שאומרים חבריהם. אין חוויה מרגישה יותר למשתתף מאשר להיווכח, שלא מגיבים על דברים ששאל או אמר, היו רגישים לכך והתייחסו לכל תרומה בדיון. מותר לכם לשאול "מה דעתכם על מה ש... אמר?" או "שמתם לב למה ש... אמר?" שאלות אילו עוזרות להבליט את דברי ה"לחשנים", הן מגבירות את ביטחונם של התלמיד ונותנות חשיבות וערך לדבריו. הפנו את תשומת לב הכיתה כולה לדברים חשובים אלה. הבליטו אותם וכך תיצרו גירוי להמשך הדיון. העריכו את תרומתו של כל אחד, ואם לא הצליח לנסח היטב את דבריו, נסחו אתם את דבריו עבורו, ללא תוספת משלכם, כמובן.

היו מוכנים להודות למישהו שתרם רעיון מעניין לדיון. תגלו לא פעם, שהתלמידים יוסיפו לכם היבטים, שלא חשבתם עליהם.



- שימו לב לכך, שבשיחה לא ישתתפו רק זריזי המחשבה ומהירי התגובה. אחת הדרכים להפנות את תשומת לב הכיתה כולה אל הנקודה שדנים בה, היא לעצור לפעמים את הדיון, לסכם את הדעות שהושמעו עד כה, אבל לא להציג אותן כמסקנות. הפסקה כזו תאפשר גם לתלמידים האיטיים להגיב ולהשתתף בדיון. מותר להניע את התלמידים ליצור קשרים בין מה שנאמר הדיון לבין מה שנראה על המסך, אבל יש לעשות זאת העדינות, בלי לדחוף אותם לכך.
- לא פעם תקלעו למצב, שבו הועלתה שאלה לדיון שיש לכם דעה עליה ואתם רוצים לבטאה. זכותכם לדבר אך זכרו:
- כוח ההשפעה שלכם רב ולכן הימנעו מלהטות את דעת הכיתה לצדכם. הביעו את דעתכם תוך הערה, שזוהי דעה אישית שלכם. עליכם לעזור לתלמידים להבין את הסרט, בלי ללמד אותם לראותו מנקודת המבט שלכם.
- היזהרו מהצגת שאלות מתחכמות, העלויות לשתק את שטף הרעיונות של התלמידים
- כלל חשוב אחרון: מוטב להפסיק את הדיון מוקדם מאשר מאוחר מדי. לא רצוי להמשיך בדיון שבו נוצרת הרגשה של חזרה על דברים שכבר "נטחנו". הפסיקו ברגע שההתעניינות פוחתת.

### האווירה בעת הדיון

אווירה נינוחה נוצרת כאשר הקבוצה יושבת בעיגול או בחצי עיגול, ואתם חלק ממנו, אפילו אם ישבתם בשורות כאשר ראייתם את הסרט. במצב חדש זה יוכל כל אחד לראות את חברו ולשוחח אתו. קשה לשוחח אל גבו של אדם.

שימו לב לא רק לתוכן הדיון אלא גם לאווירה השוררת בו. למדו את מבנה היחסים בתוך הכיתה:

- האם שוררת אוירה נוחה המעודדת השתתפות מירבית?
- מי מדבר עם מי? האם הדיון מתנהל תמיד בין המורה לתלמידים, או שמנהלים אותו תלמידים מסוימים או קבוצות תלמידים?
- אילו הם "דמויות האילמות" בכיתה?
- מהו אחוז הבנים המשתתפים בדיון ומהו אחוז הבנות?
- האם מורגשים בכיתה עניין ורצון לשתף כל אחד בדיון?
- האם ישנם כאלה שאינם יכולים לדבר בגלל תלמידים מסוימים בכיתה? או אולי בגללכם?
- האם ניהול הדיון עובר, בזמן הדיון, בין התלמידים השונים?

כדי לטפח אווירה של שיתוף בוויכוח ולא תחרות, רצוי שתלמידים בעלי יכולת ילמדו לא להפגין את עליונותם, אלא יתאפקו ויהיו בעלי ביקורת עצמית. הרגילו את התלמידים להקשיב בסבלנות, אפילו לדברים מגומגמים של "חלשים". בדרך דיון כזו התלמידים לומדים במהירות להתייחס האחד לדברי זולתו. הם לומדים לבקר דברי אחרים אבל לא להתקיף. הם לומדים שהביקורת חייבת להיות עניינית.

### כיצד תציגו את הסרט בפני התלמידים?

לפני ההקרנה מסרו בכמה מילים את שמו של הסרט, את אורכו ואת שם הבמאי שיצר אותו. אל תאמרו לתלמידים בדברי ההקדמה מה עליהם לראות הסרט או מה לחפש בו, מכיוון שאתם עלולים לשתק את מחשבתם המקורית. יש כמובן, סרטים יוצאים מן הכלל המחייבים הרחבה, כגון סרטים בעלי רקע היסטורי מסוים שיש לפרט. ואם כך – השתדלו שדבריכם יהיו קצרים ככל האפשר.

יש להקרין את הסרט בפעם הראשונה אך ורק לשם הנאת הצופים. אם תרגישו לאחר השיחה, שהתלמידים לא הצליחו לקלוט אספקט חשוב בסרט, או שהיו חילוקי דעות בקשר למה שהתרחש בסרט, הקרינו אותו שנית והפנו הפעם את תשומת לבם לקטע חשוב, או לנקודה חשובה, ואז תוכלו לשוחח על כך.

בדרך כלל הרבה פרטים יפים וחשובים "הולכים לאיבוד" אם מקרינים את הסרט רק פעם אחת, ותמיד נהנים מגילויים חדשים בהקרנה שנייה. יש חשיבות רבה לשאלה הפותחת את הדיון. כלל זהב הוא: ששאלה זו צריכה להביא בחשבון תגובות רגשיות שהסרט מעורר בצופה. כלומר, רצוי לפתוח בשאלות נוסח "האם נהניתם?" או "האם הסרט מצא חן בעיניכם?"

כלל סרט שאלות פתיחה שונות. שאלות ולא שאלה, שכן ישנה מקרים שבהם שאלה מסוימת מתאימה לכיתה אחת ואינה מתאימה לאחרת. נוסף לזה, לפעמים רק לאחר שהוצגו שאלות אחדות תתעורר התגובה. ישנן כיתות שבמשך הזמן פותחות בדיון ללא כל שאלת פתיחה, אבל בכל זאת, כדאי תמיד להכין שאלות.

הביאו בחשבון, שלעיתים קשה לתלמידים לדבר מיד עם תום הסרט מסיבות שונות וגם מטעם זה, שישנם סרטים מותחים או כאלה המעוררים מעורבות רגשית רבה, ורשה לשוחח עליהם מיד לאחר ההקרנה. אפשר לעשות הפסקה, שבה התלמידים יעכלו את מה שראו, ולהתחיל הדיון מאוחר יותר. לעתים רצוי אפילו לדחות את הדיון ליום אחד.

אל תיבהלו אם לא עונים לשאלותיכם מיד. ייתכן שהתלמידים מרכזים את מחשבותיהם וייתכן גם ששאלתם שאלה לא מתאימה. אל תמהרו להשיב תשובה משלכם. חכו מעט. אם בכל זאת לא תתקבל תשובה, שאלו שאלה נוספת. כדאי לכם לפעמים לשים לב לזמן שעובר עד שאתם מקבלים תשובה. לעתים נדמה למנחה הדיון שהוא מחכה זמן רב לתשובה, אולם אם יתבונן בשעונו יתברר לו כי עברו שניות מעטות בלבד. . . אל תחששו מכך שלא כל התלמידים משתתפים בדיון. יש להבחין בין אלה שאינם מעוניינים לדבר ובין אלה שדבר מה מונע בעדם מלעשות זאת. יש שתקנים שלומדים הרבה ללא מעורבות פעילה בדיון.

בכל כיתה יש לפחות תלמיד אחד פרובוקטיבי בשיעור כזה יש לו כר פעולה נרחב. אין לחשוש ממנו, אלא לנצל את תכונתו. אם הוא זורק הערות או שאלות פרובוקטיביות, הפנו אותו לתוך הכיתה תוך שאתם שואלים: "מה דעתכם על מה שנאמר כאן?" הרבה דיונים טובים התחילו בצורה כזו.

### איך להתייחס לסטיות מן הנושא?

צורת דיון מעין זו שהוצגה כאן יכולה להביא לשטף אסוציאציות חופשיות מצד המשתתפים. כפי שנאמר, אחת ממטרות הדיון היא שהתלמידים ישוחחו על מה שנראה להם חשוב. לכן פעמים רבות יובאו לדיון דברים החשובים לתלמידים, שאינם קשורים כלל לסרט. הדיון על הסרט צריך להיות שוטף וחופשי אבל בגבולות הגיוניים. עליכם לכוון את השיחה כך, שלא תהיה מנותקת לגמרי מהסרט.

לא פעם מוציא עצמו מישהו מהדיון מכיוון שהערותיו לא היו רלוונטיות או מדויקות והמורה ציין זאת. טוב יהיה, בעיקר בתחילת העבודה, לתת לתמיד לגלות כיצד מחשבתו פועלת. ניתן לשאול אותו, לדוגמא: "מה הביא אותך לומר דבר זה?" "האם ראית את זה בסרט והיכן?"

לפעמים הילדים "מגלים" בסרט דברים שאינם נמצאים בו. היה אפשר לשלול את דבריהם ולומר: "אין זה נכון" או "אתם טועים", אך תגובה כזו הייתה בודאי משתקת אותם לפחות למשך כל השיחה. לכן שאלו אותם: "אמרתם שרואים את זה, איפה ראיתם?" התלמידים עשויים לענות "לא רואים ממש, אבל מרגישים. . .". כאן היה ניתן להבהיר לתלמידים: "כלומר, לא ראיתם את הדברים אלא נוצרה בכך הרגשה כזו. . .". כך התלמידים לא נפגעים וגם ה"אמת" לא נפגעה.

### כיצד להתייחס לשאלות על ההיבטים הטכניים של הסרט?

התלמידים ישאלו אתכם לפעמים שאלות כמו: "איך הדברים נעשו?". אל תחששו אם אינכם יודעים. אינכם מורים לקולנוע. אתם משתמשים בקולנוע. עליכם לענות להם בכנות שאינכם יודעים, אבל הבטיחו להם לנסות למצוא תשובה לשיעור הבא. אל תהססו לשאול את תלמידיכם אם מישהו יודע. לעיתים קרובות תלמדו מתלמידיכם, מכיוון שבתחום זה ניסיונם רב. תנו להם את הסיפוק שביכולתם ללמד אתכם דבר מה. הבליטו את הערתכם להבחנתם של התלמידים ואל תהססו להראות להם, שהם ראו דבר מה שנעלם מכם.

### כמה נקודות לניתוח התנהגותכם בעת הדיון:

- בדקו עצמכם: באיזו מידה נכנסתם לדבריו של אחד המשתתפים בדיון? מדוע ולשם איזו מטרה?
- בדיון ישנם רגעים איטיים ושתיקות. מתי התערבתם? האם התערבותכם נעשתה כדי לשבור את המתח שנוצר אצלכם, או שהיא תרמה לדיון ולכיתה?
- האם נתתם הזדמנות לכל הדעות לבוא לידי ביטוי, כולל אלה שלא מצאו חן בעיניכם?
- האם אתם חוזרים על הערות של תלמידים בפני הכיתה? אם כן – מה המטרה?
- האם וכיצד אתם מאשרים או שוללים את דברי התלמידים? האם אתם אומרים "כן" או "לא" או "זה מעניין". מהו הרושם של תגובתכם על הקבוצה? האם יש כאלה המצפים ל"פרס" מכם?
- האם אתם שואלים שאלות שאתם חושבים, כי אתם יודעים את התשובה עליהן? כיצד מתייחסים התלמידים לשאלות כאלה? כיצד הם מתייחסים לשאלות שאינכם יודעים את התשובה עליהן?
- כיצד אתם מגלים את דעותיכם? האם אתם "מגניבים" את ערכיכם לשאלות שאתם מציגים? האם אתם מגלים את דעותיכם ואת רגשותיכם כלפי מה שהתלמיד אמר באמצעות תנועה או טון דיבור? האם אתם מגניבים את הפירוש שלכם לסרט דרך שאלות מרמזות?

- האם אתם זהירים בסיכום דעתו של אחד המשתתפים?

### תנאי הצפייה

תנאי צפייה מתאימים הכרחיים להצלחת השיעור. את הקרנת סרט מומלץ לעשות על מסך גדול, בנוסף לזמן ההקרנה יש להביא בחשבון לפחות חצי שעה עד שלושת רבעי השעה לדיון בכיתה, ורצוי לנהל את הדיון הראשון מיד אחרי ההקרנה. מה ראיתי? מה שמעתי? מה גרם לי להגיב?

דגם לעבודה עם סרט - " הפרח" של הלגה קלר

"הפרח הוא כלי לניתוח טקסטים של מדיה (בעיקר טקסטים קולנועיים וטלוויזיוניים).

הוא פותח על ידי גבי הלגה קלר, תיאורטיקנית ואשת חינוך בתחום הקולנוע.

הצעות דידקטיות לשימוש בכלי ניתן למצוא בספר:

קלר ה. (1995). לדעת לצפות, חלק שני: היבטים מתודיים בחינוך לצפייה. ירושלים: הוצאת תל

\*שימו לב שהפרח המפורסם של הלגה קלר, מתייחס לכל המאמר המוזכר לעיל, אך אנחנו נתמקד בנושאי התוכן הקשורים לתוכנית "סרטים יוצרים שינוי" – ולכן נבדוק בהקשר הצפייה. מהם השינויים שנבעו בעקבות הסרט או אמצעי המדיה השונים. ייתכן ונצטרך להביא גם עובדות בנוגע לשינויים שנוצרו מתוך מידע שקיים (כתבות, סקירות וכיוב') נוכל גם לשלוח את הלמידים לתור אחר חומרים הקשורים לשינויים שקרו בעקבות הסרט.



# המשך בנושא צפייה ביקורתית בסרטים ניתן לעבור לניתוח הסרט על פי ניתוח העלילה. (מתוך ספרה של קלר ה. לעיל)

- ♦ **ניתוח העלילה:** ניתן להיעזר בניתוח זה בחמשת המ"מים  
**מה:** מהו מבנה הסרט (התחלה, אמצע, סוף)?  
מה מספר לנו הפתיח?  
האם יש משהו ייחודי בפתיח?  
מהי נקודת המפנה וכיצד היא באה לידי ביטוי?  
מהי נקודת השיא וכיצד היא באה לידי ביטוי?  
כיצד מסתיים הסרט? מהו סוג הסיום?  
האם הסרט מנסה לנפץ מיתוס כלשהו, לשבור סטריאוטיפים? אם כן, כיצד?
- ♦ **מי:** מיהן הדמויות בסרט?  
מה מייצגת כל אחת מהן?  
האם קיימות בסרט דמויות מרכזיות ומשניות? אם לא, מדוע?  
מהי מערכת היחסים בין הדמויות? כיצד היא מתפתחת במהלך הסרט?
- ♦ **מקום:** מה מקום העלילה?  
מהי משמעות בחירת המקום?  
האם יש מקום מוגדר? אם אין, מדוע?
- ♦ **מתני:** מתני מתרחשת העלילה?  
באיזה תקופה בהיסטוריה?  
האם יש זמן מוגדר? אם אין - מדוע?
- ♦ **מדוע:** מה גרם להשתלשלות העניינים?  
האם היה ניתן למנוע זאת? כיצד? באיזו נקודה?

## ניתוח השפות והטכנולוגיות שבעזרתן עיצבו את המסר:

- ישנו קשר הדוק בין תוכן לצורה בקולנוע? כיצד זה בא לידי ביטוי בסרט?
1. **ניתוח השפה החזותית:** שפת המצלמה: זוויות ומרחקי צילום/ שימוש בצבע/ שימוש באור וצל/ טכניקות עריכה/ שפת הגוף והבעות הפנים של השחקנים.
- ♦ האם נעשה שימוש בזוויות ומרחקי צילום? אילו? מה משמעותם?
  - ♦ בחרו בצילום תקריב מיוחד בסרט. מה משמעותו?
  - ♦ האם נעשה שימוש מיוחד בצבע? מהו הצבע ומה משמעותו?
  - ♦ האם נעשה שימוש מיוחד באור וצל? אם כן, מה המשמעות?
  - ♦ איזה סוג תפאורה יש בסרט? מה משמעותה?
  - ♦ תנו דוגמא של הבעת פנים או תנועת גוף מיוחדת שמקדמת את העלילה או מביעה מביעה מצב רגשי מיוחד.
2. **ניתוח השפה הקולית:** דו-שיח (דיאלוגים), מוסיקת רקע? פעלולי קול?
- אילו סוגי פסקול יש בסרט? מה משמעותם?
  - האם יש שימוש בדו-שיח בסרט? אם לא, מדוע?
  - האם קיים שימוש במוסיקת רקע? מה היא מבטאת? כיצד היא תורמת להעמקת המסר?

3. האם קיים שימוש בפעלולי קול? מאיזה סוג? במה הם תורמים להעמקת המסר?  
ניתוח האמצעים הטכנולוגיים : אנימציה מצויירת? אנימציה דיגיטלית? שילוב של צילומים ואנימציה?

- באילו אמצעים טכנולוגיים נעשה הסרט?
  - מדוע נבחרו דוקא אמצעים אלה?
  - מה משמעותם ובמה הם תורמים להעמקת המסר?
- חלופות : אם אתה היית הבמאי ו/או התסריטאי.
- האם היית משנה משהו בסרט?
  - מה?
  - לאיזו מטרה?
  - באיזו נקודה?
  - כיצד היית משנה?

בדיקת השתייכות הסרט לסוגה (ז'אנר) מסוימת :

- לאיזו סוגה משתייך הסרט?
- מהם המאפיינים של הסוגה?
- האם בסרט המסוים הזה ניתן למצוא את כל המאפיינים הללו?
- האם הסרט משתייך לסוגה אחת בלבד או ליותר?
- מדוע נבחרה דוקא סוגה זו?

כל החלק הזה קשור לנושא ספיציפי המתקשר לתוכנית "סרטים יוצרים שינוי" (הלגה מכנה זאת שאלות כלליות) אך אנחנו פה נשים את הדגש בדיון ובניתוח :

מי המועד/המוענים של הסרט ומה הייתה מטרתו/ם בהפקתו?  
לחנך/ לשעשע/ להביע עמדה/ להביא למודעות/ ללמד לקח/ להתריע/ להרתיע/ לגרום לשינוי עמדות?/ אחר

מי הם הנמענים (קהלי היעד) של הסרט?  
למי מיועד הסרט?

האם סרט זה רלוונטי לקהל יעד זה? אם כן, במה?  
במה תורם סרט זה לך, כבן אדם, בהתנהגות היומיומית שלך?  
מה חשיבות המסר שבסרט לחייך היומיומיים?  
במה תורם לך הסרט לשיפור התקשורת הבין-אישית שלך?

מהו המסר של הסרט?

מהו המסר הגלוי?  
מהו המסר הסמוי?  
האם לבמאי הסרט אמירה חברתית? אם כן, מהי?  
האם לבמאי הסרט אמירה תרבותית? אם כן, מהי?  
האם לבמאי הסרט אמירה אידאולוגית? אם כן, מהי?

לעשות מעשה - החלק הזה מתוך ספרה של הלגה קלר מתאים לחלק השלישי של התוכנית "סרטים יוצרים שינוי" ראו פה מה כתבה על כך הלגה קלר אך דעו כי בהמשך לאחר הצפייה יש לנו שני שלבים אשר מעמיקים בכל החלק המעשי :

לאחר הצפייה והדיון על הסרט, במידה והסרט נוגע בנושא, בעיה, דילמה רלוונטית לחיי התלמידים, יש לחשוב על דרכים לשפר, לתקן, להביא למודעות או למנוע שדברים מסוימים יחזרו.  
השאלה תהיה תמיד : מה אנחנו יכולים לעשות על מנת... והדרכים מגוונות :

1. תגובות באמצעות הפקת טכסטים של תקשורת המונים כגון : כתיבת כרזות, הפקת בולים, יצירת קומיקס או קריקטורות..
2. תגובות לאמצעי המדיה השונים כגון : כתיבה לעיתונים השונים ונקיטת עמדה, פנייה לאחד המוסדות המטפלים באותו נושא שהסרט עוסק בו.

# המשך נספח 1 : מאמר נוסף בנושא מודל לצפיה

## יש שאלות ? מודל רב- תכליתי לניהול דיון בעקבות צפייה מאת אורלי מלמד

פרטי הפרסום :

אורלי מלמד, הסרט הסתיים ועכשיו מה ?

מודל רב-תכליתי לניהול דיון בכיתה בעקבות צפייה בסרט , הד החינוך, גיליון 50, אפריל 2502, עמ' 021-022.

שקט. דממה בכיתה. הסרט הסתיים. מדליקים את האור. עכשיו מתחיל הדיון. איזה שאלות לשאול? טקסטים תקשורתיים וקולנועיים משמשים מורים בכל המקצועות כאמצעי הוראה וחינוך. חיפשי דרך לבנות כלי שימש לנו מקור השראה לשאלת שאלות על סרטים ותכניות טלוויזיה ועל טקסטים בכלל. כלי, שמצד אחד יהיה שיטתי וימזג בתוכו גישות שונות לניהול דיון, אך עם זאת יאפשר חופש פעולה ולא ישבש את היכולת האינטואיטיבית שלנו לנסח ולשאול שאלות באופן עצמאי וספונטאני. בסופו של דבר, אל מול המורכבות והדינאמיות של תהליך ההוראה, האינטואיציה והיכולת שלנו לשוחח באופן ספונטאני על סרטים וטקסטים תקשורתיים, הם אלו שיצרו דיון מעניין ופורה בעקבות צפייה/קריאה/ האזנה. המודל המוצע יוצא מהנחות שהמורה הוא מתווך, התלמידים הם קהילת לומדים ומשתתפים שווים בדיון הכיתתי והדיון עצמו, כמו כל פעולת חינוך והוראה, תלוי גם במטרות החינוך וההוראה.

בהוראת התקשורת והקולנוע פותחו מספר דרכים לניהול דיון בכיתה בעקבות צפייה בתמונה, בסרט, בכתבה או בתכנית טלוויזיה, אשר שימשו מקור לאינטגרציה שנעשתה במודל זה ועשויים להיות לעזר לכלל המורים. מצד אחד גישות דיון בעקבות צפייה ששורשיהן בהוראת קולנוע כאמנות, מונחות על ידי מטרות כמו: להכיר את שפת הקולנוע, לנתח את הסגנון ואופן השימוש של היוצר בשפה, לזהות את נקודת המבט של היוצר ולפענח את כוונותיו, לזהות את הסוגות שאליהן משתייך הסרט, להבין איך הסרט נוצר, לזהות את "הציטוטים" בסרט מיצירות אמנות ומסרטים אחרים, לזהות את "המניפולציה" ואת מנגנון הפיתוי, שמושך את הצופה לצפות ולשקוע אל תוך "אשליית המציאות" שהסרט יוצר.

בורשטיין (0991) בספרו: "קולנוע – פענוח, פרשנות פיתוי", עורך מסע בין תיאוריות קולנועיות שונות העוסקות במאפייני המדיום הקולנועי, בחוויית הצפייה ובהשלכות שיש לכך על ניתוח סרטים. בסופו של דבר הוא מגיע למסקנה שאין שיטה כוללת ונכונה אחת לדון בסרט, משום שחוויית הצפייה מורכבת והצופים שונים זה מזה בתהליכי הקליטה והעיבוד של הסרט. לכן, לפי תפישתו, הדרך המתאימה ביותר לדון בסרט היא שיחה המבוססת על חילופי תגובות ספונטאניים בין הצופים.

אולם לא תמיד די לנהל דיון בעקבות צפייה באמצעות סבב תגובות ספונטאניות. במיוחד כאשר התלמידים באים מסביבה תרבותית ואינטלקטואלית דלה או כשמדובר בתלמידים עם קשיי למידה הנזקקים לתיווך שיתרום להעשרה תרבותית ולשיפור יכולות הניתוח והיצירה שלהם.

בנוסף ל"חילופי תגובות" (סוקר בורשטיין) 0991) צורות דיון נוספות בעקבות צפייה בסרט :

1. פענוח שפת הסרט לצורך הבנת משמעותו .
  2. דיון העוסק בהבחנה בין בדיון למציאות - הצילום, הקולנוע והטלוויזיה שואבים את עוצמת השפעתם מהדמיון הפיזי של תוצריהם למציאות ומיכולתם לייצר אשליית מציאות באמצעות שימוש מתוחכם בשפה. לפי הנחת היסוד הביקורתית של לימודי התקשורת, הקולנוע והאמנות, הטקסט הקולנועי או התקשורתי הוא לעולם ייצוג מוטה ובלתי שלם של המציאות ולא מראה של המציאות. לכן ההשוואה בין הייצוג (בסרט בתוכנית טלוויזיה/ בכתבה או בתצלום) לבין המציאות ואופן היצירה של אשליית מציאות באמצעות שפת המדיום, הן סוגיות מרכזיות לדיון ביקורתי בעקבות צפייה .
  3. הבעת דעות ופרשנויות של הצופים לנצפה.
  4. דיון המוביל לזיהוי מנגנון הפיתוי בסרט .
  5. גילוי הנסתר – במבט ראשון אנו שמים לב לדברים הבולטים בסרט. רק במבט שני, בצפייה חוזרת הבוחנת את הפרטים, אנו עשויים לגלות את הנסתר, את מה שחסר בו.  
באופן זה נגלה את מאפייני הסטריאוטיפים, למשל, ואת האופן שבו הם מטים את התפיסות שלנו לגבי קבוצות שונות באוכלוסייה.
  6. זיהוי הגורמים שמעוררים בנו התנגדות וכעס בסרט – ההבנה למה סרט מעורר בנו כעס ודיסוננס קוגניטיבי עשויה ללמד אותנו רבות על עצמנו.
  - ז. זיהוי נקודת המבט של הבמאי וכיצד הוא תופש את תפקידו ביחס לצופים ולמציאות – ניתוח זה חשוב בכל סרט ובמיוחד בסרטים בהם היוצר הוא גם מספר הנוכח בסרט בגוף ראשון.  
בורשטיין מתריע נגד הנטייה הרווחת של פרשני האמנות למוסס את עוצמתה החושנית והרגשית של היצירה האמנותית על-ידי שכלתנות יתר ומציע לשמר את חוויית ההנאה הרגשית מהצפייה בקולנוע, שמתקשרת לחוויות הינקות הראשוניות של חיינו.
- "מודל הפרח של הלגה", כפי שמכונה מודל היסוד שפיתחה הלגה קלר (תשנ"ה), קולנוענית ומייסדת החינוך לקולנוע ותקשורת בישראל, מביא בחשבון את המפגש הראשוני והרגשי בין הצופים ליצירה המוקרנת ומעניק לתגובה הרגשית של התלמידים מקום לגיטימי. המודל מבוסס על תהליך הדרגתי של הבנת הנצפה, שבמהלכו הלומדים עוברים מתפיסה אינטואיטיבית להבנה אינטלקטואלית מודעת ומבוססת על ידע.
- "מודל הפרח" מורכב מחמישה עלים, כאשר כל עלה מעורר שאלות שונות לדיון. סדר העלים אינו מחייב. אם כי באופן שיטתי עדיף להתחיל מבירור הפרטים של הסרט הנצפה אל המסקנות או להיפך.
- העלה הראשון עוסק בבירור ההתרשמות הראשונית והספונטאנית בעקבות הצפייה: מה ראיתי, מה שמעתי, מה הרגשתי? בירור הפרטים של הסרט הוא נקודת המוצא, או עמוד השדרה, שעליו נשענות מטרות אחרות של הדיון בעקבות צפייה.



2. העלה השני עוסק בבירור הקשר בין תגובת הצופה לבין מאפייני השפה בסרט: מה גרם לי להגיב? שאלה זו מובילה את הצפה לקשר את מרכיבי השפה בסרט להשפעות שלהם עליו. כך מתפתחת המודעות העצמית של הצופה לאופני ההשפעה של הסרט עליו.

העלה השלישי עוסק בשאלה: כיצד מעבדים את נתוני ההתרשמות? ברובד זה מקשרים את הנצפה לגישות תיאורטיות שונות של ניתוח ופענוח סרטים מתחום אמנות הקולנוע ומתחום התקשורת.

העלה הרביעי עוסק בשאלה: מה המסרים שהועברו? התשובה לשאלה זו תפתח מודעות לקיום מסר גלוי ומסר סמוי, לזיהוי אידיאולוגיה וערכים המוצפנים בסרט ולהבנת הקשר בין תהליך ההפקה לבין הצורה והתוכן של המסר.

העלה החמישי והאחרון עוסק בשאלה: מה הן המסקנות? התשובה לשאלה זו תוביל לפיתוח מודעות להבנה על מה הסרט? מה המשמעויות החברתיות והתרבותיות?

מצד שני בניתוח טקסטים תקשורתיים מנקודת מבט של לימודי התקשורת, נקודת המוצא היא ביקורת של הסיקור התקשורתי, מאפייניו וייצוגיו וההשפעות של הסיקור על החברה. זיהוי ההטיות בסיקור התקשורתי וביקורת התקשורת נתפסים כאמצעים לנטרול של ההשפעות השליליות של התקשורת וגם כבסיס לשינוי של הסיקור התקשורתי. בלימודי התקשורת נפוץ השימוש במודל שפיתחה (Carry Bazalgette) 1992. לפי מודל זה, לכל תהליכי התקשורת יש היבטי מפתח מושגיים משותפים שעל פיהם ניתן לנתח את התהליך של יצירת המסר התקשורתי והשפעותיו. היבטי המפתח הם: מוען (יוצר או ארגון הפקה), ערוץ - טכנולוגיית תקשורת, שפה וקוד פענוח, סוגה, נמען/קהל, וייצוגים. תרגום היבטי המפתח לשאלות לדיון (ביחס לתצלום המודפס בעיתון) יראה באופן הבא:

- מי צילם את התצלום ומדוע? (כוונות היוצר)
- לאיזה סוג של קטגוריה שייך התצלום? (סוגה)
- כיצד הוא מופק? (טכנולוגיה, ערוץ)
- באיזה אופן אני מפיק ממנו משמעות? (שפה וקוד פענוח)
- לאיזה קהל התצלום מכוון? (קהל יעד)
- מה המשמעות של התצלום לגבי ייצוגי קבוצות או ייצוג המציאות? (ייצוגים)

כל טקסט תקשורתי מייצג יחסי גומלין בין כוונות היוצר לבין פרשנות הקהל ובין המציאות בפועל לבין ייצוגיה בטקסט התקשורתי. ניתוח באמצעות שאלות אלו עשוי להצביע על פערים בין המציאות לבין הייצוג ועל הטיות של הטקסט התקשורתי. לימודי התקשורת והקולנוע כוללים ניתוח של סרטים ותוצרי תקשורת לצד הפקה של סרטים ותוצרי תקשורת. Bazalgette (1991), מציעה לעשות שימוש בשאלות לדיון המבוססות על היבטי מפתח, גם כבסיס לתכנון של הפקה.

אם היוצר ישאל את עצמו מדוע אני מצלם את התמונה? מה אני רוצה לייצג באמצעותה? מהי הסוגה? מי קהל היעד וכיצד לעשות שימוש מיטבי בטכנולוגיה ובשפה? הדבר עשוי להקל על ההפקה של תוצרי מדיה.

לפי תפישות ביקורתיות החותרות לשינוי חברתי ומבוססות על עקרונות הפדגוגיה הביקורתית של פריירה, הלומד הוא חוקר ומעריך את המציאות ואת ייצוגיה התקשורתיים ומשתתף פעיל בשיח התקשורתי באמצעות יצירה (למיש, 1001). לכן שאילת השאלות בעת דיון בטקסטים קולנועיים ותקשורתיים צריכים לעיתים להוביל לחשיבה על רעיונות יצירתיים שיחוללו שינוי אמנותי ו/או חברתי.

קולנוע וטלוויזיה הם ערוצי מולטי מדיה, המבוססים על מילים, תמונה נעה, פסקול ומוסיקה (כיום בטלוויזיה דיגיטלית מוסיפים גם קישורים לאינטרנט). לכן השימוש בקולנוע ובתקשורת בכיתה מתקשר גם לטיפוח של אינטליגנציות מרובות. באמצעות שאילת שאלות המתייחסות לנקודות המבט של בעלי תפקידים שונים בהפקה, ופירוק של הנצפה והנשמע למרכיביו, ניתן לפתח גם את הרגישות והחדות החושית של השמיעה והראיה.

גם רגשות ויחסים חברתיים הם מאוד מרכזיים בקולנוע, טלוויזיה וצילום. הדימוי שלהם כמשקפי מציאות, מאפשר לעשות בהם שימוש ככלים לטיפוח האינטליגנציה הרגשית. באמצעות ניתוח היחסים והרגשות בסרטים ניתן לשפר הבנה של מערכות יחסים, מניעים ורגשות באמצעות דיון בהם בעקבות צפייה. חיזוק יכולות זיהוי וניתוח של רגשות עשויים לתרום במיוחד לתלמידים המתמודדים עם קשיים רגשיים ומתקשים במיומנויות רגשיות.

המודל הרב תכליתי, המוצג בתרשים, מרכז את מטרות הדיון המוצעות על פי הגישות השונות. אפשר, לאחר ניהול שיחה ספונטאנית בעקבות צפייה, להשתמש בחלקים מהמודל ככלי עזר לניסוח שאלות לדיון. חשיבה על מטרות-על, המסומנות במודל באות שמנה, עשויה להניב שפע של שאלות, שלא היו עולות במחשבה ראשונה ואינטואיטיבית בעקבות צפייה ראשונה בסרט.

זה בלתי אפשרי להתייחס לכל סוגי המטרות ולכל סוגי השאלות בעקבות צפייה בסרט אחד. סדר השאלות במודל גמיש. אותן שאלות יסוד לבירור פרטי הסרט/ הטקסט התקשורתי, יכולות, בתוספת של שאלות ממוקדות מטרה, לשמש להשגת מטרות נוספות, כמו: זיהוי הסוגה, זיהוי הקשר בין כוונות היוצר לסרט, הבנת המסר, ביקורת על הסרט ועל אופני הייצוג. בתרגול של המודל הרב תכליתי בהשתלמויות לגננות, ניסחו הגננות בעזרת המודל כ-05 שאלות לדיון בעקבות צפייה בסרטון אנימציה "הברווזון המכוער", שאורכו 05 דקות. המודל הוא גמיש ודינמי. ניתן להוסיף למודל מטרות חדשות ושאלות חדשות כרצונכם. מותר להעביר שאלות מ"ריבוע" של מטרה אחת לריבוע של מטרה אחרת. חובה להתאים את השאלות למאפייני התלמידים, למטרות הצפייה ולסרט הספציפי. יש שאלות? מקווה שכן.

## נספח מספר 2 –

להלן מסמך באדיבות הטלויזיה החברתית

היערכות להכנת סרט/כתבה | שם הכתבים: \_\_\_\_\_:

תשובות של יוצרי הכתבה	נושא ופרטים
	<b>מידע על הרעיון של הכתבה</b>
שורה ממוקדת	1. מה הנושא ?
שאלה ממוקדת	<b>2. מהי השאלה המרכזית שבחרתם עוסקת בה?</b>
	3. מה מיוחד בנושא? ולמה נכון להכין את הסרט/הכתבה?
כולל צרוף לינקים	4. האם הנושא סוקר בגופי תקשורת אחרים? מתי?
	5. מה הבעיה שזוהתה ומה השינוי שתרצו ליצור באמצעות הסרט/הכתבה?
	6. האם יש לנו מידע או זווית חדשה להציג?
	7. <b>מי קהל היעד</b> שלכם ואיזה <b>רקע</b> ניתן להניח שיש לו בנושא?
	8. מה המסר שאנו רוצים להעביר ( <b>לקהל היעד</b> ), אילו טיעונים נרצה להדגיש?
	9. מיהם בעלי/ות העניין שיוכלו לסייע בהפצה?
	10. מהם החסמים שיכולים להיות בהעברת המסר וכיצד ניתן להתגבר עליהם?
	11. מה יכולים להיות החסרונות במתכונת המוצעת?
	12. לספר את סיפור הסרט/הכתבה בכמה שורות – מהלך הכתבה / סינופסיס
	<b>מראיינים</b>

תשובות של יוצרי הכתבה	נושא ופרטים
	<b>1. שם מרואיין A (כולל טייטל רלוונטי)</b>
	2. מה <b>התפקיד</b> של המרואיין/ת? מה הוא מקדם לנו? <b>יש לכתוב את השאלות ואת התשובות לאחר תחקיר וראיון ראשוני.</b>
תשובה 1:	3. שאלה 1:
תשובה 2:	4. שאלה 2:
תשובה 3:	5. שאלה 3:
	<b>6. שם מרואיין B (כולל טייטל רלוונטי)</b>
	7. מה <b>התפקיד</b> של המרואיין/ת בכתבה? מה הוא מקדם לנו בכתבה.
תשובה 1:	8. שאלה 1:
תשובה 2:	9. שאלה 2:
תשובה 3:	10. שאלה 3:
	<b>11. שם מרואיין C (כולל טייטל רלוונטי)</b>
	12. מה <b>התפקיד</b> של המרואיין/ת בכתבה? מה הוא מקדם לנו בכתבה.
תשובה 1:	13. שאלה 1:
תשובה 2:	14. שאלה 2:
תשובה 3:	15. שאלה 3:
	<b>16. שם מרואיין D (כולל טייטל רלוונטי)</b>
	17. מה <b>התפקיד</b> של המרואיין/ת בכתבה? מה הוא מקדם לנו בכתבה.
תשובה 1:	18. שאלה 1:
תשובה 2:	19. שאלה 2:

תשובות של יוצרי הכתבה	נושא ופרטים
תשובה 3:	20. שאלה 3:
	<b>צילומים</b>
	1. אילו <b>סיטואציות</b> (התרחשויות) מעניינות יש לצלם לכתבה?
	2. איזה <b>חומר וויזואלי</b> יש לצלם לכתבה?
	3. מהם <b>אתרי הצילום</b> המיועדים?
	4. <b>איך מגיעים</b> לאתרי הצילום השונים?
	5. האם צריך להיעזר בחומרי צילום ממקורות חיצוניים? אילו? באיזה אופן הם זמינים לנו?
	<b>סטנד-אפ / קריינות</b>
	6. האם עושים סטנד-אפ? מי, היכן?
	7. האם יש קריינות? מי מקריין?

## נספח מס' 3 – צילום (החומר נמצא באתר של הפיקוח)

### להלן תקציר בסיסי:

**התמונה היחידה – הפריים Frame** כל תמונה מהסרט נקראת פריים. פרושו המילולי של המושג הינו "מסגרת", והכוונה למסגרת המגדירה את תחומי הצילום.

**קטע הצילום – ה"טייק" וה"שוט" "טייק"** הוא קטע צילום שהמצלמה מצלמת ברציפות מהרגע שהבמאי מורה להתחיל בפעולת הצילום (Action) ועד לרגע שהוא קורא להפסיקה (Cut). כשמקרינים את הקטע מתקבל השוט. ההבדל ביניהם הינו שהטייק שייך לתהליך הפקת הסרט ואילו השוט הינו היחידה הבסיסית של הסרט המוגמר. ישנם מספר הבדלים בין השניים \* : השוט יכול להיבחר מתוך טייקים אחדים עד שהבמאי משיג את התוצאה הרצויה \* . טייק אחד יכול לשמש בסיס לכמה שוטים. לדוגמה צילום של שחקן בעת דיאלוג עם שחקן אחר. אם השחקן נראה באותו המרחק ובאותה זווית לכל אורך הדיאלוג סביר להניח שצולם בטייק אחד ואמר את כל משפטיו ברצף. בשלב העריכה חתכו את הטייק לשוטים שונים ושבצו אותם על פי תוכן ההדיאלוג. בהפקה נוהגים לציין את מספרו של הטייק. הדבר חיוני בשלב העריכה שבו בוחרים את הקטעים הרצויים מכל הקטעים המצולמים ומשבצים אותם לפי סדר הקרנתם בסצנה. השוט נוצר בפעולת מצלמה רצופה אחת ולכן הוא מאופיין ברצף החלל והזמן. מעבר בין שוט לשוט יכול להיות קפיצה בזמן (שניות, דקות ימים וגם שנים) אך הדבר אינו מחוייב. ניתן לעבור משוט של צילום מרחוק לשוט של צילום מקרוב ללא קפיצה בזמן. השוט הינו מרכיב בבניה של רצף קטעי צילום – סיקוונס Sequence - או של סמנה. המושג סיקוונס Sequence – הינו מושג אופייני לקולנוע בעוד שהסצנה לקוח מן התיאטרון. הסצנה הינה קטע מהעלילה המתרחש ברצף של זמן ובאותו המקום (כמובן שזה לא חייב להיות בשוט אחד). הסיקוונס הינו רצף של שוטים שיש להם אחידות מוגדרת בהקשר הסרט השלם (לדוגמה מרדף המתקיים במקומות שונים – כל אחד מהמקומות מהווה סצנה, המרדף כולו הינו סיקוונס). השוטים שהסרט מורכב מהם יכולים להימשך פרקי זמן שונים. שוט אחד יכול להימשך זמן קצר ביותר (פלאש בק מהעבר) או זמן ממושך. משך הזמן הממוצע של שוטים הוא משלו שניות ועד לעשר שניות. שוטים קצרים מאוד משמשים כיום בסרטוני פרסומת ובקליפים מוסיקליים. צילום טייק ממושך כרוך בתכנון מדוקדק כדי שלא יהיה משעמם.

**מרחק הצילום וגודל מושא הצילום** במסגרת התמונה גודל מושא הצילום הוא הנתון העיקרי בהגדרת סוג הצילום.

אפשר למלא את כל מסגרת התמונה בפניו של אדם, או בנוף שבו פני האדם נראות כנקודות זהירות. הצילום מקרוב מעצים פרטים קטנים במציאות ומראה אותם גדולים על המסך (כף היד, עיניים, קמטי פנים וכו'). צילום מרחוק מציג מרחק גדול והרבה פרטים קטנים בתמונה אחת.

**צילום ממרחק גדול מאוד – shot long Extreme** בצילום זה הדמות האנושית הינה חלק מהנוף ונבלעת ברקע.

צילום ממרחק גדול נועד להציג מקומות ומרחבים ולתת מידע על הרקע שהדמויות פועלות בו. בד"כ בתחילת סצנה ישנו "שוט מכונן shot Establishing" המצולם מרחוק ומספק לצופה את כל ההקשר של השוטים הבאים המצולמים מקרוב יותר. צילום ממרחק גדול – shot Long הדמות ממלאה כמחצית המסך והוא שכיח בעיקר בצילומי חוץ. גם צילום זה מתאר לצופה את החלל שהדמות נמצאת בו.

**צילום ממרחק בינוני גדול shot long Medium** הדמות נראית מברכה עד לראשה. מרבית להשתמש בסוג זה בעיקר בצילומי פנים שכו אז נראית הדמות המרכזית בברור וכן דמויות אחרות במרחב ומיקומן ביחס לדמות הראשית 5.

**צילום ממרחק בינוני – shot Medium** צילום מקו המותן ועד הראש. צילום המשמש בעיקר כדי להראות שתי דמויות יחד על המסך ולהבליט את האופי הדרמטי של היחסים ביניהן.

**צילום מקרוב – תקריב – up Close** פני הדמות ממלאים את המסך. לצילום זה אפקט אז ולכן מנצלים אותו כדי לחשוף מצבים קיצוניים – פחד, שמחה, אהבה וכו'. צילום מקרוב מאוד – up close Extreme צילום המראה רק חלק מהפנים על כל המסך, לדוגמה צילום רק של עיני הדמות כדי להבליט את ההבעה הנשקפת מעיניה

**שוט במיקוד עמוק (דיפ פוקוס – focus Dip)** בד"כ צילום מרחוק המורכב מכמה מרחקי מוקד ומצולם לעומק. סוג זה של צילום תופס בבת אחת אובייקטים הנמצאים בטווח ארוך, בינוני וקצר, ואת כולם באותו חדות. האובייקטים במיקוד

עמוק מסודרים בקפידה בסדרה של מישורים. באמצעות טכניקה רבת חזיתות זו הבמאי יכול להנחות את עין הצופה ממרחק אחד למרחק אחר. בדרך כלל העין נעה מן הקרוב, לבינוני ולרחוק.

בחירה עקבית במרחק צילום זה או אחר משפיעה על עיצוב המרחב של עולם הסרט ועל אופיו הדרמטי. כאשר יש שימוש נרחב בצילומים ממרחקים גדולים, מודגש העולם החיצוני ונוצרת תחושה של מרחב גדול. לעומת זאת ריבוי של צילומי דמויות מקרוב נועד להשיג התמקדות באישיותן ובעולמן הפנימי

**זווית הצילום** הזווית שממנה האובייקט מצולם משמשת כהתייחסות של יוצר הסרט על הנושא. אם הזווית איננה מורגשת, היא יכולה לשמש כהבעה רגשית. אם הזווית קיצונית היא יכולה לייצג את המשמעות העיקרית של התמונה. הזווית נקבעת על פי מיקום המצלמה ולא על פי מיקום המצולם. תמונה של אדם המצולמת מגבוה מציעה פרשנות הפוכה לזו של אותו אדם המצולם מלמטה. הנושא המצולם יכול להיות אותו נושא בשתי התמונות, אבל המידע שאנו נוציא משתייהן מראה בברור שהצורה היא התוכן, והתוכן הוא הצורה.

ישנן חמש זוויות יסודיות בקולנוע :

**צילום ישר – level Eye** זווית הצילום השכיחה ביותר. המצלמה מוצבת בערך בגובה של מטר וחצי מפני הקרקע ובמקביל אל הקרקע 6.

**צילום מזווית גבוהה – angle High** המצלמה נמצאת מעל האובייקט המצולם ומוצבת בזווית מסויימת ביחס לפני הקרקע. בזווית זאת משתמשים בד"כ לצילומים ממרחק שתכליתם להראות שטחים גדולים. לעיתים המצלמה מייצגת נקודת תצפית של דמות מסויימת וקולטת את מה שהיא רואה. בסצנה המציגה אדם מבוגר וילד, אם מבקשים להמחיש את נקודת המבט של המבוגר, הילד מצולם מלמעלה (. זווית גבוהה). צילום זה עשוי להמחיש את חולשתו של הילד ביחס למבוגר או את פחיתות הערך שלה מבחינת הדרמה. בכל עימות בין גבר לאישה, בן בוס לעובד תמיד הצד החלש יצולם מלמעלה כדי להמחיש זאת. לעיתים המצלמה ממוקמת בזווית כמעט ישרה ביחס לאובייקט המצולם ומצלמת מלמעלה למטה. זווית זאת מכונה "עין הציפור" view eye s' Bird "משתמשים בה כדי להתמקד בעצם המונח אופקית על הקרקע או כדי להציג זווית ראייה של אדם המביט מלמעלה למטה מראש הר או ממגדל גבוה וכו'. צילום מזווית נמוכה – angle Low המצלמה מונחת מתחת למושא הצילום ואם מדובר באדם עומד – מתחת לגובה פניו. גם כאן נועדה בחירת הזווית להראות נקודת תצפית של דמות מסויימת. משתמשים בזווית זו גם לצילום עצמים גבוהים כדי להדגיש את גודלם או נוכחותם המאיימת.

**צילום מלמטה למעלה בזווית כמעט ישרה נקראת shot Ceiling** אם זה צילום פנים או shot Sky אם זה צילום חוץ. זווית זו שכיחה בצילום גורדי שחקים מנקודת המבט של פני הקרקע.

**צילום מן הצד – angle Side** המצלמה מצלמת את הדמות או ההתרחשות לא מהחזית אלא מן הצד. זווית זו מציינת לעיתים קרובות את נקודת המבט של דמות הצופה בסתר במעשיהם של האחרים (הגדרה טובה לצופים בקולנוע...). בצילום מן הצד משתמשים גם כדי להציג על המסך את צדודיתן של שתי דמויות המביטות זו בזו בשעת שיחה.

**זווית עקומה או אלכסונית – angle oblique or Dutch** המצלמה מוסטת במתכוון ביחס למישור כדי לצלם את הסצנה באלכסון. זוהי זווית נדירה ומשתמשים בה כדי להראות את נקודת המבט של דמות שאיננה מסוגלת לקלוט את סביבתה כראוי – ממחבוא, שכרות, הלם, השפעת סמים וכו'.

## ביבליוגרפיה רשות למורה לתוכנית סרטים יוצרים שינוי :

- אבדן הילדות, (פוסטמן, ניל. 1992), מאמר בנושא "אובדן הילדות" ב"הטלוויזיה הורסת לנו את הילדות", הד החינוך, פברואר 1992 עמ' 30-32.
- אוריינות, מדיה והוראת התקשורת, אלט, דורית. (2013), הקניית מיומנויות של אוריינות מדיה באמצעות הוראת תקשורת. [http://library.macam.ac.il/study/pdf\\_files/d11799.pdf](http://library.macam.ac.il/study/pdf_files/d11799.pdf)
- אסכולת החיברות, אבדן הילדות: ("המון תקשורת", 177-178)
- אסכולת הקמפיין/מערכה: ("המון תקשורת", 174-175)
- ארבע (4) הצדקות (טעמים) לחופש הביטוי: מאמר אהרון ברק: "קשר" מס' 8, נובמבר 1990, עמ' 3-9
- ארבע תיאוריות על ההשפעות של האלימות בטלוויזיה על הפרט ועל החברה: "לגדול עם הטלוויזיה", 171-176, "תקשורת", 119-121
- אתיקה עיתונאית: ("עיתונאות", 547-546), ("תקשורת וממשל", 71-73)
- ג'אנטי לואיס, (2000) להבין סרטים,
- הבניית המציאות: (תקשורת המונים, כרך ב, עמ' 106-114).
- היקף האלימות בטלוויזיה ("לגדול עם הטלוויזיה", 165-169)
- המשתנים המתוכים בתהליך ההשפעה של צפייה באלימות בטלוויזיה על התנהגות אלימה ("לגדול עם הטלוויזיה", 182-184)
- הסיבות לריבוי האלימות במדיה ("החופש לצפות", 131-132)
- הקולנוע הישראלי: מזרח/מערב והפוליטיקה של הייצוג, רענה, האוניברסיטה הפתוחה, תשס"ו, 2005.
- הקשר בין חשיפה מצטברת לאלימות במדיה ובין תסמונת "השערת העולם המפחיד והאכזר": (Gerbner, Gross), ("המון תקשורת", כרך א, עמ' 106-111), ("לגדול עם הטלוויזיה", 282-284)
- השפעות חזקות תיאורית המחט התת עורית/מזרק: ("המון תקשורת", 173-174)
- חופש הביטוי מהן: מאמר אהרון ברק: ("קשר" מס' 8, נובמבר 1990, עמ' 3-9).
- לנו את הילדות, הד החינוך, פברואר 1992 עמ' 30-32.
- מוטי נייגר ואבישי יוסמן. (2005). אשליית הבחירה הדמוקרטית: כיצד משיגות תוכניות המציאות את שיתוף הפעולה של הצופים, מכון חיים הרצוג לתקשורת, חברה ופוליטיקה, אוניברסיטת תל אביב <https://bit.ly/2w23xUy>
- מבחן הוודאות הקרובה - "חופש הביטוי ותקשורת המונים", הוצאת תוכניות לימודים, מדריך למורה עמ' 26-27 - חומר חשוב על גבולות הפרסום, על פרסומים ממרידים. <http://www.amalnet.k12.il/sites/commun/law/comi0111.htm>
- מהי השפעה: רמות השפעה: ("תקשורת המונים", פרק ב', 16)
- נורית גרץ, סיפור מהסרטים ע עיבור יצירות ספרות לקולנוע מדיניות.
- ניתוח תכנים קולנוע וטלוויזיה: קלר, הלגה (תשנ"ה) לדעת לצפות: עיון בתכנים ובדרכי הבעה בקולנוע ובטלוויזיה.
- ספירת השתיקה: (תקשורת המונים, כרך ב, עמ' 18-121).
- פרופ' אלן רוזנטל. אמנות התיעוד החזותי עשיית סרטי תעודה לטלוויזיה.
- קולנוע ומגדר יעל מונק, החוג לקולנוע וטלוויזיה, תשס"ה, אוניברסיטת תל-אביב
- קולנוע תיעודי: קלר, הלגה. (1995) לדעת לצפות: פרק על קולנוע תיעודי
- שימושים סיפוקים: ("המון תקשורת", 176)
- תאוריות של הקולנוע- בן שאול, ניצן (2000), מבוא לתיאוריות קולנועיות, ת"א, הוצאת דיונון
- תחנות יסוד בהיסטוריה של הקולנוע: פרמינגר, ענר (1995) מסך קסם

התוכנית תופיע ותהיה דינאמית באתר של מפמ"רית לקולנוע כאן :

<https://pikuaahblog.wordpress.com/%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99-%D7%95%D7%97%D7%98%D7%91/>